

TRÉ

NDR

ÉDE

2024

tegenstrijdigheid

1

tegenstrijdigheid

We zijn een klein land in een woeste wereld die zich in polycrisis bevindt. De toestand in de wereld wordt gekenmerkt door tegenstrijdigheden. Letterlijk strijden zelfs: Er is sprake van nietsontziend geweld in de vuurhaarden op of bij het Europees continent. Het inzetten van hard power in de vorm van economische sancties en militair ingrijpen staat haaks op wat we in Nederland en Europa gewend zijn. We meenden de wereld beter en recht-

vaardiger te maken door onze ethische regels en normen, door inzet van soft power. Dat lijkt niet langer te volstaan.

Van dit geweld en leed leken wij Nederlanders, in onze veilige haven, lange tijd afgeschermd. Maar de realiteit stapte binnen. De gevolgen zijn voelbaar, leiden tot spanningen en verhitte discussies over vlaggen, eer betonen en de positie die je inneemt. Want niet kiezen en niet oordelen lijkt geen optie meer te zijn.

In eigen land stapelen de maatschappelijke problemen zich op: woningnood, inkomensongelijkheid, polarisatie, bestaansonzekerheid.

Een miljoen mensen dreigt van de koopkracht klif te storten, de zorg wordt onbetaalbaar en de maatschappij steeds explosiever. Het klimaat kan zichzelf wel redden maar ons niet.

We communiceren in klooftaal: zo is er een armoede-, inkomens-, welvaarts-, -informatie- en vertrouwenskloof. 'Kloof' biedt echter geen handelingsperspectief: het klinkt niet als iets wat we kunnen dichten of overbruggen. In ons taalgebruik lijken we het al opgegeven te hebben. Velen voelen zich machteloos, hebben geen overzicht, geen woorden of handvatten voor verandering en geen perspectief. Door langjarige verwaarlozing van elementaire vraagstukken bevinden we ons nog steeds in een situatie van continu pleisters plakken in plaats van de crises in essentie het hoofd te bieden. De enorme opgaven schreeuwen om snelheid van handelen. Maar urgente problemen vragen om duurzame oplossingen. Die zijn niet snel en sexy, maar vaak sloom en saai en doen het minder goed in verkiezingsretoriek. De recente verkiezingsuitslag maakt duidelijk dat de mensen bij wie onvrede en onmacht regeren, daar niet op kunnen wachten. Zij hebben zich laten horen en dat moeten we als samenleving adresseren.

**De enorme opgaven
schreeuwen om
snelheid van
handelen.
Maar urgente
problemen vragen
om duurzame
oplossingen.**

In het eerste deel van de Trendrede gaan we in vogelvlucht langs wat er mis is. In het tweede gedeelte delen we lichtpuntjes, waarna we afsluiten met handreikingen voor een gezamenlijke toekomst.

Onrechtvaardigheid

We constateren toenemende onrechtvaardigheid op veel vlakken. De sociale onrechtvaardigheid is schrijnend. De rijke bovenlaag kan zich een frictieloze premium levensstijl permitteren, maar voor de meeste mensen is die ruimte er steeds minder of helemaal niet: hun geldbuffers raken op. De plek waar je geboren wordt, de buurt waarin je opgroeit, het opleidingsniveau en de taligheid van je ouders bepalen voor een groot deel hoe je gaat functioneren in de maatschappij. Zoveel kinderen vallen buiten de boot. Ook met heel hard werken halen ze die achterstand niet meer in. Want arbeid loont minder dan kapitaal bezitten.

Geografische onrechtvaardigheid manifesteert zich op het platteland, waar burgers in bijvoorbeeld Oost-Groningen of Zeeland minder aanspraak kunnen maken op basisvoorzieningen dan bewoners in stedelijke gebieden. Er is minder van alles: openbaar vervoer, culturele voorzieningen en nog erger: de medische zorg is steeds verder weg dan veilig voelt. Van nationale geografische onrechtvaardigheid naar internationale is een kleine stap. Klimaatonrechtvaardigheid is een groot thema voor het komende decennium: landen die de klimaatverandering niet veroorzaakt hebben, worden wel bovenmatig getroffen. Maar ook in eigen land krijgen kwetsbare groepen de rekening gepresenteerd voor slecht geïsoleerde en slecht gesitueerde woningen. Veel van deze onrechtvaardigheden treffen dezelfde mensen. Als dat niet in jouw kring gebeurt en je ogen zijn niet open, heb je geen idee hiervan en hoe dat voelt in het dagelijks leven. Aan de andere kant dreigt nu een ander soort onrechtvaardigheid: die van de ongelijkheid tussen Nederlandse burgers, een inperking van levensovertuigingen en stijlen en gebrek aan respect voor andersdenkenden.

De kunstmatige intelligentie die in één klap van toekomstmuziek dagelijkse werkelijkheid is geworden, voegt daar zijn eigen onrechtvaardigheden aan toe. Getraind door het web te scrapen, zorgt algo-racisme ervoor dat zoveel mensen niet gezien worden, of gevangen worden in ontmenselijkte stereotypen.

Onwaardigheid

We zien het Nederlandse zelfbeeld afbrokkelen. Vroeger koploper, vrijplaats, gidslid, handige regelneef, wereldspeler. Nu navelstaarder, stuntelmachine, weifelaar, stemonthouder. We duikelen op de ranglijstjes naar beneden. Zo is de leesvaardigheid van basisschoolleerlingen beneden peil.

'Bestaans- onzekerheid' is de foutieve benaming voor enkel de ondergraving van de basisvoorzieningen, de onderste laag van Maslow.

De wachtlijsten voor geestelijke gezondheidszorg zijn lang, waardoor de hulp aan kinderen met psychiatrische problemen ernstig tekortschiet. De personeels-tekorten en werkdruk in cruciale vakgebieden zoals onderwijs, gezondheidszorg, veiligheid en defensie lopen op. Natuur en cultuur verschralen. Jongeren kunnen als geldbeginners geen zelfstandig bestaan opbouwen. Een vangnet is er nauwelijks. De overheid legt steeds meer bij de burgers neer onder het mom van zelfredzaamheid. Maar jezelf en je naasten redden lukt alleen als je daarvoor capaciteiten hebt en voldoende middelen. Zo raken veel mensen in

een neerwaartse spiraal van op zijn best niet vooruit komen maar vaker nog echt in de problemen komen.

Deze ontwikkelingen zijn Nederland onwaardig. Burgerrechten staan onder druk maar burgerplichten lijken van de radar te zijn verdwenen. De lifestyle die we de afgelopen decennia leidden, is voor de jongste generaties niet op voorraad. Grondrechten worden ter discussie gesteld en niet allen in Nederland lijken gelijke rechten te hebben.

In de vorige Trendrede stelden we dat het wonen in het penthouse van de piramide van Maslow niet meer te betalen was. Ondertussen biedt geen enkele laag nog zekerheid. 'Bestaansonzekerheid' is de foutieve benaming voor enkel de ondergraving van de basisvoorzieningen, de onderste laag van Maslow. In het model worden respect, sociale acceptatie, gelijkheid en zelfontplooiing als een luxe gezien, die aan de beurt komt nadat in de behoefte aan fysieke en emotionele veiligheid voorzien is. Maar in een eerlijke wereld zijn dit

noodzakelijke behoeftes, die onze menselijkheid en waardigheid versterken. Het waardensysteem dat ten grondslag ligt aan onze samenleving en ook de piramide van Maslow zijn hoognodig aan een update en nieuwe borging toe.

Onwetendheid

De technologische ontwikkelingen gaan razendsnel. Zo heeft ChatGPT inmiddels 100 miljoen gebruikers per week. Het voeren van data aan de kunstmatige intelligenties liep eerst jaren achter maar dat gat bedraagt nu nog maar een paar maanden en zal binnenkort real time zijn.

Voor wie geen referentiekader heeft van cultuur en geschiedenis kunnen de producten van kunstmatige intelligenties nieuw en waar lijken.

De woordenbrij die ze produceren is bovendien te lang om de aandacht vast te houden van die generaties die getraind zijn door de neuronenflitsende social media. Ook lopen we het risico dat algoritmes ons regelrecht een fabeltjesfuik in leiden, waar fopgoeroes en influencers met juice de overtuigingen die we al hadden ondersteunen en feiten die daarmee niet stroken, zorgvuldig buiten beeld houden.

Waarheid en waarachtigheid worden verdrongen door meningen en individuele standpunten die worden rondgepompt in de algoritme-gedreven aandachts-economie. Ook het leven van mensen buiten je eigen bubbel wordt minder zichtbaar. We weten niet meer wat we niet weten.

Ongemak

Er is het laatste jaar veel gesproken over ongemak. Ongemak is een trein die een paar minuten te laat komt, waardoor je strakke schema in de war komt. Ongemak is een onterecht stormalert met bijbehorende weerwaarschuwingswoede. Ongemak is accustress, geen 5G bereik en iemand die zomaar je dm insluipt. Ongemak is als je in de rij moet staan op Schiphol om ver weg op vakantie te gaan. Of als je op vakantie bent in een gebied met bosbranden. We lijken niet meer bestand tegen tegenslagen. We lijden aan een chronisch tekort aan tijdelijk geluk als de shortcut-samenleving even niet meewerkt. Ongemak kun je afkopen door bijvoorbeeld een kindvrij hotel of dito vlucht te boeken; je boodschappen te laten bezorgen en een abonnement te nemen op een maaltijdbox. Ongemak is vaak te op te lossen met technologie. Zo kun je in onze reserveringseconomie nu plekken kopen in de wachtrij voor populaire restaurants. Of je kunt het simpelweg wegfilteren uit je eigen wereld.

We zeuren over ongemak maar houden onze mond als het echt ongemakkelijk wordt. We weten niet hoe we moeten omgaan met tegenstrijdige gevoelens. Je hart bloedt voor mensen die in een oorlogsgebied zitten, een klimaat-ramp meemaken, de Middellandse Zee oversteken in een gammal bootje of van wie de kinderen uit huis geplaatst zijn in de Toeslagenaffaire. Tegelijkertijd vraag je je af wat je zult eten en flix je weer een avond weg.

Het lijkt op de optische illusie van zo'n plaatje van een konijn en een eend: je kunt maar één afbeelding zien, maar je weet dat de andere verschijnt als je even knippert. Ongemakkelijkheid is beide werelden in beeld hebben. Dat schuurt en prikt, geeft ruimte en energie om dingen te veranderen.

Homo ambivalentus

Ambivalentie houdt in dat we tegenstrijdige gevoelens hebben en dit kenmerkt onze levensstijlen bij uitstek. We willen meer authenticiteit maar nemen tegelijkertijd graag deel aan de gefilterde digitale wereld.

**We lijden aan
een chronisch
tekort aan
tijdelijk geluk
als de
shortcut-
samenleving
even niet
meewerkt.**

We vinden privacy belangrijk, maar maken maar al te graag gebruik van platformen en diensten waar je betaalt met je persoonlijke data.

Wie op maandag als accountant zijn werk doet, zit op zaterdag op de A12 in Den Haag. Iemand die met de klimaatmars meeloopt, laat vervolgens zijn spandoek op het Museumplein liggen. De randstedeling brengt een week-endje in de natuur door om tot rust te komen en gaat dan uit verveling microdosen. De parttime vegetariër shopt zichzelf te pletter bij de Chinese fast fashion website Shein.

De homo ambivalentus meet zichzelf met een andere maat dan waarmee hij anderen meet. Of hij denkt dat zijn bijdrage een druppel in de oceaan is en doet daarom maar niets. In het achteruitgangsproza van de media en in de maatregelen van de overheid zijn genoeg argumenten te vinden om niets aan je gedrag te veranderen.

In de media wordt ambivalentie vertaald naar een maatschappij vol tegenstrijdigheden. We worden omschreven in polariserende begrippen: erwtenmelk versus koemelk, treinfanaat of asfaltvreter, Barbie fan of Oppenheimer-intellectueel, deugmens of hedonist, woke of alt-right, schaamteloos randstedelijk of onverzettelijke plattelander. De inherente tegenstrijdigheden drijven ons verder uit elkaar. We herkennen onszelf en de ander hier niet in en raken steeds meer vervreemd van levensstijlen buiten onze eigen kringen. Dat ondermijnt het fundament van een samenleving.

Hoe we omgaan met tegenstrijdige gevoelens bepaalt in hoge mate hoe we ons leven leiden. Kijk je weg om zoveel mogelijk de redelijk fijne wereld in beeld te houden? Of maak je het helpen verlichten van de pijn tot je levens-taak en houd je juist de ongemakkelijke wereld in het vizier? De meesten van ons balanceren. We ambivaleren ons kapot.

Copingstyles

Machteloosheid, zelfbeschikkingsdrang, lak aan alles hebben zijn gevoelens over de toestand in de wereld die resulteren in basale reacties zoals vechten, vluchten of (be)vriezen. Het zijn copingstyles: manieren om grip te krijgen. Om veiligheid te creëren voor jezelf en voor je naasten in een onzekere, snel veranderende wereld houd je vast aan routines en overtuigingen die het leven behapbaar maken.

Het grote verschil tussen de reacties zit in de tijdshorizon. De mensen die bevroren kijken terug in de tijd en houden vast aan tradities. Ze lijden aan solastalgie: heimwee naar wat ooit was. Het zijn de nostalgische nationalist, de tradwives, aanhangers van de cottagecore en de paleo-dieëters.

Zij die vluchten, halen alles uit het nu. Ze leven in de flitseconomie van FOMO en TLDR (too long didn't read) en 'manifesteren' het volgende ding dat ze willen hebben of bereiken.

Urban quitters maken hun wereld kleiner op het platteland; de beige levensstijl is onuitgesproken en onopvallend en ook wellness rechts creëert zijn eigen ware wereld.

De vechters stellen misstanden aan de kaak, die vandaag zichtbaar zijn maar ook grote gevolgen hebben voor de toekomst. Ze worden gedreven door passie maar letten niet altijd op of de achterhoede wel kan volgen. Het zijn de drammers, deugmensen en beterweters.

Toch kijken wij in de Trendrede vooral naar hen: de aanklagers, aanjagers, cartografen en verbeelders. Deze toekomstkijkers banen het pad, lopen de klappen op, laten zien hoe het kan of moet. Ze wijzen de weg naar een andere samenleving. Met hun voorbeelden, verbindende verwoording en met verbeelding hopen wij zoals altijd een positief perspectief op de toekomst te bieden.

opkomen voor verandering

De mensen die opkomen voor verandering kunnen zich een andere toekomst voorstellen en maken een begin om deze te verwoorden, verbeelden en realiseren. Het zijn wetenschappers, journalisten, creatieven en rebellen. En vooral ook mensen zoals jij en ik, die vanuit hun eigen expertise en visie werken aan het banen van de weg voor een betere toekomst. We belichten een aantal inspirerende voorbeelden aan de hand van thema's, als handreikingen om ook zelf actie te ondernemen.

Protest

Wat zien we de 'vechters' doen? Allereerst zien we ze protesteren op manieren die voorheen ondenkbaar waren. Het verkeer lamleggen met je tractor, of gewoon met je achterste. Protest blijkt multigenerationeel te zijn: met je vader, moeder of kind ga je samen protesteren. Protest blijkt iets te zijn wat je inplant in je agenda, als één van de dingen op je to-do-lijstje. Niet zozeer gedreven door ideologie zoals voorheen, maar door onrust, onmacht en ongelijkheid.

Protest blijkt iets voor iedereen. Zo is er de actiegroep 'grootouders voor het klimaat'. Het zijn opa's en oma's die voor hun kleinkinderen een leefbare wereld willen achterlaten. Dat doen ze door te demonstreren in Den Haag en door hun eigen consumptiegedrag aan te passen. We signaleren ouders die hun kinderen lieten bepalen wat ze moeten stemmen. Een stil protest: het is hun toekomst en zij mogen niet meepraten.

En protesteren kun je leren: Extinction Rebellion traint mensen hierin. De sit-ins uit de jaren '60 zijn uitgebreid met klimaatkleven: vastplakken aan het asfalt, de talkshowtafel of een kunstwerk. Trainen voor ongehoorzaamheid. Ongehoorzaamheid zien we niet alleen bij burgers en boeren maar ook bij overheden. Zo voeren de gemeentes Tilburg en Zaanstad de bijstandswet niet naar de letter uit. In een proef geven ze mensen met een uitkering vertrouwen in plaats van uit te gaan van misbruik.

Waar we de afgelopen decennia marcheerden voor het bannen van de bom en het verhogen van de lonen, komen we nu op voor het klimaat, de natuur en onze bestaanszekerheid. Vanuit helicopterview zijn de onderwerpen echter niet wezenlijk anders: het gaat om menselijkheid en rechtvaardigheid op individueel en mondiaal niveau.

Ultratransparantie

Je stem laten horen maakt duidelijk dat je het ergens niet mee eens bent. Om de vraag te helpen beantwoorden hoe het dan wel moet, zien we fijne voorbeelden van voortrekkers die de wereld overzichtelijker maken.

Ze maken complexe systemen inzichtelijk. De onderzoekers en (burger) journalisten van Bellingcat zijn hier bij uitstek een voorbeeld van. Gebruikmakend van technologische bronnen zetten zij zich onvermoeibaar in om onrechtvaardigheid en onverantwoordelijkheid zorgvuldig aan de kaak te stellen.

De mensen die opkomen voor verandering kunnen zich een andere toekomst voorstellen en maken een begin om deze te verwoorden, verbeelden en realiseren.

De mensen van Follow the Money doen deels hetzelfde, maar dan meer gericht op Nederland en op financiële misstanden. Ze geven dat meestal weer in rapporten maar onlangs maakten ze ook een bijzondere visualisatie: samen met cartograaf Carlijn Kingma brachten ze ons geldsysteem in kaart, met stromend water als metafoor. Te zien is hoe geld door onze samenleving en economie stroomt. En dat dat sommige gebieden overvloedig geïrrigeerd worden en andere droog staan. De kaart toont hoe de situatie is en geeft zo inzicht in wat er niet klopt in het systeem.

Het klimaatpanel van de Verenigde Naties (IPCC) publiceert regelmatig wetenschappelijke rapporten over klimaatverandering. Het KNMI nam die als uitgangspunt voor het ontwikkelen van klimaat-scenario's voor Nederland. De hoeveelheid CO₂ uitstoot en de hoeveelheid hemel- en zeewater zijn bepalend voor de vier toekomst. De scenario's maken de wetenschappelijke informatie inzichtelijk zodat we bijbehorende acties kunnen voorbereiden en uitvoeren.

Het Nederlandse bureau Clever•Franke geeft met behulp van AI inzicht in complexe systemen. Voor de Zwitserse bank Globalance ontwierpen zij een dashboard dat beleggers laat zien welk effect hun belegging heeft op de economie, de maatschappij en het milieu.

Ook kunstenaar Thijs Biersteker zet zich in om het onzichtbare zichtbaar te maken. In samenwerking met bioloog Stefano Marcuso maakte hij een data-sculptuur over de communicatie van bomen via hun wortels. Begrip van dit 'wood wide web' kan ons meer leren over de natuur, maar ook inspiratie geven voor hoe we zelf kunnen samenwerken.

Verantwoordelijkheid afleggen

Met protesteren geef je uiting aan onvrede; door ultratransparantie worden systemen en daarmee misstanden blootgelegd. De vervolgstap is om verantwoordelijke bedrijven en instanties rekenschap te laten afleggen. Advocaat Ficq roept bedrijven als Tata Steel en Chemours in de rechtszaal ter verantwoording voor de gezondheidsschade die ze veroorzaken door massale civiele claims in te dienen en strafrechtelijke aangifte te doen tegen de verantwoordelijke CEO's.

Op grotere schaal zien we jongeren gebruik maken van bestaande instituten om misstanden aan de kaak te stellen. Zo hebben zes Portugese jongeren tussen de 11 en 24 jaar oud 23 Europese landen – ook Nederland – aangeklaagd bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens. Met als aanleiding de hittegolven en bosbranden in hun land beroepen ze zich op het recht op leven en het recht op een thuis dat door het niet nakomen van de klimaatafspraken wordt geschonden.

Zij lopen met hun aanklacht vooruit op het voornemen van de Europese Raad om het recht op een gezonde leefomgeving als een elementair recht voor al haar burgers toe te voegen aan het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens.

Op het gebied van reclame ligt er een wetsontwerp bij de EU dat geplande veroudering van producten, misleidende milieucclaims en verwarrende etikettering aan banden moet leggen: we krijgen het recht op reparatie. Zo kunnen consumenten milieuvriendelijker keuzes maken voor producten die langer meegaan.

Met deze plannen wil de EU zich omvormen tot een moderne, concurrerende economie die werkt voor mensen, die zorgt voor stabiliteit, banen, groei en investeringen en die in 2050 als eerste economische blok ter wereld netto geen broeikasgassen meer uitstoot.

Verantwoordelijkheid nemen

Als je anderen om rekenschap vraagt voor hun acties of het gebrek daaraan, moet je ook zelf verantwoordelijkheid nemen voor jouw acties. We zien ook hier inspirerende voorbeelden: Kleerkastvasten, groene in plaats van zwarte vrijdag en deinfluencers die oproepen om dingen niet te kopen of niet te doen. De directeur van de Consumentenbond, Sandra Molenaar, deed de voorheen ondenkbare uitspraak dat het fijn zou zijn als consumenten bepaalde keuzes niet meer zouden krijgen in het licht van duurzaamheid. Ook de introductie van de CO₂ handprint kan bijdragen: het is de graadmeter hoe bedrijven ons kunnen helpen om het beter te doen voor de planeet zodat wij onze CO₂ footprint verder kunnen beperken.

Vacature platform Green jobs plaatst alleen maar 'groen werk' voor mensen die zich willen inzetten voor een groenere en sociaal betere wereld. Door hun werkveld te beperken, nemen ze de verantwoordelijkheid voor een groenere wereld.

En het zijn niet alleen kleinere initiatieven die zo denken en handelen. Het platform 'Het kan wel' biedt inspirerende informatie voor kleine en grote lifehacks om het beter, groener én leuker te doen. Voor wie niet weet waar te beginnen, denkt dat eigen gedrag geen invloed heeft of dat groen leven per definitie inleveren betekent.

Initiatief komt er ook vanuit bedrijven, zo heeft Kipster de meest dier- en milieuvriendelijke kippenstal ter wereld neergezet. Waar de kippen kunnen klimmen in een bosomgeving en de haantjes gespaard worden in een CO₂ neutrale omgeving. De Koffiejongens bieden composteerbare koffiecups, die ingepakt worden door mensen met afstand tot de arbeidsmarkt en bezorgd per fietskoerier.

Voor onze privacy en digitale veiligheid onderneemt de EU actie. Dit zijn immers zaken die je slecht op individueel of nationaal niveau kunt regelen. Het doel van de AI-Act is dat mensen en bedrijven in de EU kunnen rekenen op veilige, transparante, traceerbare, niet-discriminerende en milieuvriendelijke AI-systemen die onder toezicht staan van mensen.

Het Instituut voor Publieke Waarden combineert onderzoek naar met actie voor specifieke problemen. Op zoek naar nieuwe vormen van democratie, het herzien van wat publieke zaken en taken zijn en hoe we de financiële middelen hiervoor inzetten. Ze nemen zelf verantwoordelijkheid maar vinden ook dat wij als burgers meer verantwoordelijkheid moeten nemen voor onze samenleving. Het is tijd dat wij als burgers onze eigen problemen definiëren zodat we met betere, innovatievere en eigen oplossingen kunnen komen. In het licht van de recente ontwikkelingen is er naast verantwoordelijkheid nemen voor de planeet nog een grote verantwoordelijkheid die we moeten nemen: die van de verbinding zoeken met onze medemensen. Een groot deel van de Nederlandse bevolking heeft heel duidelijk gemaakt zich niet gezien en gehoord te voelen. Nu dreigen andere mensen uitgesloten te worden of ingeperkt in hun overtuigingen. We moeten de verantwoordelijkheid nemen om op te komen voor een menswaardig bestaan voor iedereen in Nederland.

Terugveroveren

We hebben zoveel data en alle kennis van de wereld tot onze beschikking maar dat betekent niet dat we wijzer zijn geworden. We zijn kennis verloren over hoe we respectvol omgaan met de natuur, met elkaar en met andere zienswijzen.

We kunnen wel wat extra denk- en verbeeldingskracht gebruiken om na te denken over de toekomst.

Die moeten we zien terug te krijgen en daarvoor hebben gidsen nodig: mensen met een visie van waar we naar toe moeten en soms waar we vandaan komen.

We zien een hernieuwde belangstelling voor oude wijsheid. Inheemse volken en culturen kunnen ons vertellen hoe zij van oudsher met de natuur zijn omgegaan, zodat we de vertaalslag kunnen maken naar zowel het behoud van de natuur als een nieuwe verhouding ertoe.

We zien religie een rol nemen in het terugveroveren van een waardenvolle maatschappij. Pastor Broers van de Dominicuskerk in Amsterdam zoekt samen met cabaretiers en theatermakers manieren om christelijke rituelen opnieuw vorm te geven, in het licht van een cultuur van wijsheid in plaats van kennis. Hij ziet ook een taak weggelegd voor ouderen als de wijzen met levenservaring naar wie je je kunt keren voor advies, dat los staat van de

waan van de dag.

Een hoopgevend voorbeeld van nieuwe verbinding vinden we in de 150 jongeren die werken bij Tata Steel en die spontaan Greenpeace bezochten.

Laten we samen werken en samen leren was hun boodschap, in plaats van tegenover elkaar te staan terwijl we hetzelfde doel hebben: een schoon bedrijf.

We kunnen wel wat extra denk- en verbeeldingskracht gebruiken om na te denken over de toekomst. Het festival met de toepasselijke titel 'We are warming up' laat het publiek via kunst- en mediaprojecten anders nadenken over het klimaatvraagstuk. Geen belerend vingertje maar

door verbeelding beleven hoe het anders kan, zodat je daar je eigen ding mee kunt doen.

We snakken ernaar het gevoel te heroveren dat ons handelen zin heeft. Dat kan als we gaan denken vanuit wat we wél kunnen bijdragen. Het festival voor burgerinitiatieven maakt initiatieven zichtbaar van duizenden burgers die zich inspannen om maatschappelijke doelen te realiseren. Onder het motto van de 'we-doen-het-samenleving' houden ze voorzieningen in stand, bevorderen ze de energietransitie en dragen bij aan de sociale cohesie. Agenda 2029 is het initiatief van drie jonge professionals die als alternatief voor de onbereikbaar lijkende Sustainable Development Goals de 'Realise Potential Goals' formuleerden. Het zijn 16 doelen voor onze omgeving, basisvoorzieningen en ons menszijn die bottom up gerealiseerd moeten worden.

Het zijn concrete aangrijpingspunten om vandaag mee te beginnen.
We noemen speciaal doel 9: de Geconomie, een nieuw economisch model,
waarin alle mensen hun talenten kunnen inzetten om in gezamenlijkheid een
leefbare wereld te creëren.

meerstemmigheid

3

meerstemmigheid

Al Trendredes lang spraken onze voorgangers over het systeem op basis waarvan onze maatschappij functioneert. Ze hadden het over statische systemen, vastlopende systemen, de efficiëntie van het systeem of het gebrek daaraan, uitmondend in systeempijn en zelfs systeemrot. De Trendredenaars pleitten voor systeemvernieuwing, ont-systematisering, systeemelastiek en voor open en fluïde systemen. Maar in een samenleving die net zo ambivalent is als wij zelf, gaan die ontwikkelingen niet zo snel. Met het oude systeem weten we wat we hebben en vernieuwing is risicovol en beangstigend. Zo beangstigend dat het terugkijken nu letterlijk kan gaan regeren.

De indeling in reacties van mensen – vluchten, bevriezen of vechten – zoals we die beschreven in het begin van de Trendrede is natuurlijk generaliserend. Niemand heeft maar één copingstyle. Afhankelijk van de situatie reageren we anders. Copingstyles zijn ook niet goed of slecht. Vooruitkijken naar de toekomst is niet zaligmakend. Terugkijken naar het verleden en de successen vieren in het heden is iets wat de toekomstvechters soms vergeten. Elke copingstyle heeft ook zijn positieve waarde en kan bijdragen aan de toekomst. Herkennen en respecteren hoe anderen omgaan met de polycrisis en samenwerken aan de toekomst is onze gezamenlijke opdracht.

Wat als we een betere samenleving manifesteren? Met zowel generationele als geografische rechtvaardigheid? Waarin rechtvaardigheid en menselijkheid voorop staan als de belangrijkste elementen die ons verbinden. Waar de natuur aan tafel zit als stakeholder omdat we het ecosysteem niet meer zien als een piramide, met ons bovenaan, maar als een cirkel. Waarin technologie ons ondersteunt om die wereld te realiseren en technologie niet onze wereld bepaalt.

Wat als we het aandurven onze samenleving te zien als een open ecosysteem? En we de manier waarop we samenleven regelen op basis van waarden en vertrouwen? In de Trendrede van 2014 werd dit al opgeworpen, maar de tijd lijkt nu aangebroken om in te zetten op een waardenvolle maatschappij die flexibel kan reageren op wat er gebeurt in het land en in de wereld.

Protest, ultratransparantie, verantwoordelijkheid afleggen en nemen en terug-veroveren zijn de thema's waarop wij de voortrekkers in deze rede geordend hebben. Duidelijk mag zijn dat de voorbeelden allemaal gericht zijn op het menselijker, rechtvaardiger en leefbaarder maken van de toekomst. Natuurlijk zijn er nog veel meer lichtpuntjes. Zoek ze, vindt ze, omarm ze, ondersteun ze, deel ze en onderneem actie op jouw manier.

Juist nu moeten we samen blijven bouwen aan een betere toekomst. Breek dus uit je bubbel. Ga het gesprek aan met vreemden.

Elke
copingstyle
heeft ook zijn
positieve
waarde en kan
bijdragen aan
de toekomst.

Luister met aandacht en oordeel-loos naar hoe de ander het leven ziet en leeft. Heb respect en zoek de verbinding. We laten ons niet verdelen, ook al hebben we niet dezelfde mening. Uiteindelijk willen we immers allemaal hetzelfde: een menswaardig leven voor onszelf en voor onze kinderen. Laten we de jongere generaties leren om ook de ander zo tegemoet te treden. Om in het persoonlijke contact de overeenkomsten te vinden op waardenniveau. Laten we hen in contact brengen met de hartkamers van de beschavingen van de wereld. Om zo de diversiteit van de mensheid te tonen en het belang van menselijkheid te benadrukken. Creativiteit, verbeelding, kunst en cultuur gaan ons helpen om onze maatschappij beter te begrijpen en op waardenniveau te herzien. Hiermee kunnen we positieve toekomstbeelden ontwikkelen die aanzetten tot actie en ons met elkaar verbinden. Onze daden van alledag moeten het heden beter maken met behoud van wat al goed was. We hebben dus alle copingstyles nodig. Met iedereen in zijn kracht ontstaat een meerstemmige samenleving.

We pleiten voor de verwerping van de klooftaal en voor nieuwe, positieve narratieven voor het heden en voor de toekomst met een meervoudige manier van kijken. Wij pleiten voor een ambitieuze ambivalentie. Niet een verlamme manier van zijn, maar een erkennen van de dubbelheden in de wereld en daarmee dan glorieus dealen. Niet een twee-strijdigheid maar een meer-waardigheid.

Wij hopen op een fluïde wij van traditiebewakers, momentgenieters en wereldverbeteraars die van elkaar leren en op elkaar bouwen. We roepen op het ongemak en de ambiguïteit te omarmen en om actie te nemen op de ongemakkelijkheid. We vragen iedereen dan ook met zijn hele schatkamer deel te nemen aan de samenleving.

We roepen 2024 uit tot het jaar van de Meerwaardigheid.

Colofon

De Trendrede 2024 is samengesteld door:

Gül Akcaova, <https://www.linkedin.com/in/gul03>

Caroline van Beekhoff, <https://www.c-marketingstrategie.nl>

Djenny Brugmans, <https://www.picturingthefuture.com/trendacademy/>

Mirjam de Bruijn, <https://www.mirjamdebruijn.com>

Peter Heshof, <https://www.tobloom.nl>

Nanon Soeters, <https://picturingthefuture.com/rozenbrood/>

Sharda Tewari, <https://www.linkedin.com/in/sharda-tewari-4280a67/>

Laurens van der Varst, <https://www.linkedin.com/in/laurens-van-der-varst-27236912>

Quentijn Wulffers, <https://www.linkedin.com/in/quentijnwulffers>

Eindredactie

Saar van der Spek, <http://www.ontroerendezaken.nl/>

Vormgeving

Mark Zeilstra, <https://markzeilstra.com>

De Trendrede bedankt:

- Dutch Future Society voor de hosting van het digitale huis van de Trendrede.
- Pakhuis de Zwijger Amsterdam voor de ruimte en de ondersteuning bij het organiseren van het evenement.
- Hogeschool van Amsterdam voor facilitaire ondersteuning.

Hogeschool van Amsterdam

Voor hun bijdrage aan de co-creatiesessies, enquête en fotoshoot bedanken wij dit jaar:

Anke Buurma
Elvira Caneda Cabrera
Evelien Dieleman
Marijke Doorduyn
Daniel Laaper
Bernadette de Leeuw
Sicco Maathuis
Cindy Mirande
Aafje Nijman
Floortje Peters
Yolande Sep
Larissa Tanka
Helen Tewari
Kim van Valen
Manouk van de Ven
Anne van de Vijver
Samantha Wilhelm
Marianne Zuur

Op www.trendrede.com zijn alle Trendredes vanaf 2010 te downloaden.

TRE
NDR
EDE

2024